Horizon Multidisciplinary Scientific Journal
Journal homepage: https://horizonmsj.com/
ISSN 3135-4890
E-ISSN 3135-4904

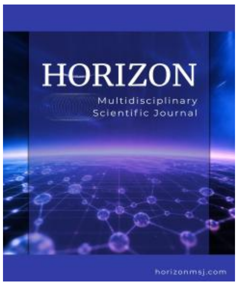

Original Research Paper

Mövlud Süleymanlının "Köç" Romanında Arxetipik Yaddaşın Bərpası

Əli Həşimov
https://orcid.org/0009-0005-7069-9202

[1]*Naxçıvan Dövlət Universiteti, Naxçıvan, Azərbaycan.*

Article history
Received: 12.03.2026
Revised: 19.03.2026
Accepted: 02.04.2026

*Corresponding Author: Əli Həşimov, Naxçıvan Dövlət Universiteti, Naxçıvan, Azərbaycan;
Email: elihesimov@ndu.edu.az

Xülasə
Bu məqalə "Mövlud Süleymanlının 'Köç' romanında arxetipik yaddaşın bərpası" mövzusuna həsr olunmuşdur Tədqiqatın əsas məqsədi romanda kollektiv yaddaşın arxetipik strukturlarını müəyyənləşdirmək, mifoloji motivlərin və obrazların psixoanalitik və mifopoetik kontekstdə təhlilini aparmaqdır. Məqalədə müqayisəli-tarixi, psixoanalitik və mifopoetik analiz metodlarından istifadə edilmişdir. Araşdırma nəticəsində müəyyən olunmuşdur ki, əsərdə köç motivi yalnız sosial və etnoqrafik hadisə deyil, həm də kollektiv yaddaşın və milli identikliyin simvolik modeli kimi çıxış edir. Romanın poetik strukturu mifoloji dünya modelinə uyğun şəkildə qurulmuş, zamanın dövri xarakteri, təbiət və insan münasibətləri arxetipik sistem daxilində təqdim edilmişdir. Eyni zamanda ana, qəhrəman və müdrik qoca kimi arxetiplər kollektiv yaddaşın əsas semantik daşıyıcıları kimi müəyyən edilmişdir. Nəticə etibarilə, əsər Azərbaycan nəsrində arxetipik yaddaşın bədii rekonstruksiyasını əks etdirən mühüm nümunə kimi qiymətləndirilir

Açar sözlər: Arxetipik yaddaş; kollektiv yaddaş; mifopoetik düşüncə; köç motivi; Azərbaycan nəsri

Giriş

Azərbaycan nəsrində mifoloji düşüncə və kollektiv yaddaşın bədii rekonstruksiyası məsələsi XX əsrin ikinci yarısından etibarən ədəbiyyatşünaslıq tədqiqatlarının mühüm istiqamətlərindən birinə çevrilmişdir. Folklor yaddaşının bədii mətnə transformasiyası, arxaik mifoloji təsəvvürlərin müasir ədəbi şüurda yenidən təcəssüm tapması milli nəsrin poetikasında yeni estetik modellərin formalaşmasına səbəb olmuşdur. Bu baxımdan Mövlud Süleymanlının "Köç" romanı Azərbaycan nəsrində kollektiv yaddaşın arxetipik qatlarının bədii rekonstruksiyasını əks etdirən mühüm əsərlərdən biri kimi diqqəti cəlb edir. Romanın süjetində və poetik strukturunda qədim türk mifoloji düşüncəsinin izləri, folklor motivləri və kollektiv şüurun arxaik modelləri mühüm yer tutur. Əsərdə köç həyatının təsviri yalnız tarixi və etnoqrafik hadisə kimi təqdim edilmir; əksinə, bu həyat tərzi xalqın yaddaşında qorunub saxlanmış arxetipik həyat modelinin bədii təcəssümünə çevrilir. "Köç" romanında zaman, məkan və insan münasibətləri mifoloji dünya

© This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license.

Horizon Multidisciplinary Scientific Journal 2026, Volume 1 (2): page 5-11
DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.19857510

modelinə uyğun şəkildə qurulur və bu model vasitəsilə kollektiv identikliyin formalaşma mexanizmləri göstərilir.

Psixoanalitik nəzəriyyəyə görə arxetiplər insan psixikasının kollektiv şüursuz qatında mövcud olan ilkin obraz və simvollar sistemidir. İsveçrəli psixoanalitik Karl Qustav Yunq arxetipləri "kollektiv şüursuzun universal strukturları" kimi xarakterizə edərək qeyd edir ki, "bu obrazlar miflərdə, dini təsəvvürlərdə və bədii yaradıcılıqda təkrar-təkrar meydana çıxır və insan təcrübəsinin fundamental modellərini ifadə edir" (Yunq, 1969). Mifologiya və kollektiv yaddaş problemlərini araşdıran M.Eliade isə qeyd edir ki, mifoloji düşüncə insanın kosmik və tarixi yaddaşını qoruyan əsas mədəni mexanizmdir. Onun fikrincə, arxaik cəmiyyətlərdə zaman xətti şəkildə deyil, dövrü şəkildə dərk olunur və insan fəaliyyəti ilkin mifoloji modellərin təkrarına əsaslanır (Eliade, 1959). "Köç" romanında da bu prinsip aydın şəkildə müşahidə olunur. Əsərdə köç yalnız məkan dəyişməsi deyil, kollektiv yaddaşın, həyat modelinin və mənəvi təcrübənin nəsildən-nəslə ötürülməsini təmin edən mədəni mexanizm kimi təqdim edilir. Köç prosesi vasitəsilə xalqın tarixi yaddaşı, həyat ritmi və kosmik dünya modeli bədii şəkildə yenidən canlandırılır.

Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığında da mifopoetik düşüncənin və folklor yaddaşının bədii struktura təsiri geniş şəkildə tədqiq edilmişdir. Tədqiqatçılar qeyd edirlər ki, milli nəsrdə folklor motivlərinin və mifoloji obrazların istifadəsi yalnız estetik məqsəd daşımır, bu elementlər eyni zamanda milli identikliyin və kollektiv yaddaşın qorunması funksiyasını yerinə yetirir. Bu baxımdan "Köç" romanı Azərbaycan nəsrində arxaik dünya modelinin bədii rekonstruksiyasını əks etdirən mühüm əsərlərdən biri hesab olunur.

Beləliklə, Mövlud Süleymanlının "Köç" romanının psixoanalitik və mifopoetik kontekstdə təhlili arxetipik yaddaşın bədii rekonstruksiyası problemini araşdırmaq üçün geniş imkanlar yaradır. Məqalənin məqsədi romanda kollektiv yaddaşın arxetipik strukturlarını müəyyənləşdirmək, əsərdəki mifoloji motivlərin və obrazların psixoanalitik və müqayisəli təhlilini aparmaqdır.

Araşdırma. Mövlud Süleymanlının "Köç" romanı Azərbaycan nəsrində mifopoetik düşüncə və kollektiv yaddaşın bədii rekonstruksiyasını əks etdirən əsərlər sırasında xüsusi yer tutur. Əsərin poetik strukturu yalnız realist təsvirlər üzərində qurulmamış, eyni zamanda mifoloji dünya modelinə xas olan simvolik və arxetipik elementlərin sintezi əsasında formalaşmışdır. Romanın süjet xəttində köç hadisəsi yalnız sosial və məişət hadisəsi kimi təqdim edilmir, həm də kollektiv yaddaşın və xalqın tarixi təcrübəsinin metaforik ifadəsi kimi çıxış edir. "Köç" romanında poetik strukturun əsasını zaman və məkanın arxaik model üzrə təşkil olunması təşkil edir. Əsərdə təsvir olunan hadisələr xətti zaman prinsipi ilə deyil, dövri zaman modelinə uyğun şəkildə təqdim edilir. Köç prosesi də məhz bu dövri zaman modelinin təzahürü kimi çıxış edir. Köç yalnız məkan dəyişməsi deyil, həyatın davamlılığını təmin edən kosmik ritmin bədii ifadəsi mahiyyətindədir. Bu baxımdan romanda köç motivi insan həyatının təbiət ritmləri ilə üzvi bağlılığını göstərən arxetipik model kimi çıxış edir.

© This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license

Horizon Multidisciplinary Scientific Journal 2026, Volume 1 (2): page 5-11
DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.19857510

Psixoanalitik və mifoloji kontekstdə köç arxetipi insanın ilkin həyat modelinin bərpası ilə əlaqələndirilir. Yunq arxetipləri kollektiv şüursuzun universal strukturları kimi xarakterizə edərək qeyd edir ki, "arxetiplər insanın mədəni və psixoloji yaddaşının ilkin formalarını qoruyub saxlayır" (Yunq, 1969). Bu baxımdan "Köç" romanında köç motivi kollektiv yaddaşın arxetipik strukturlarından biri kimi çıxış edir. Romanın poetikasında köç həyatının təsviri yalnız etnoqrafik səhnələr vasitəsilə təqdim edilmir, bu təsvirlər arxaik dünya modelinin simvolik rekonstruksiyası kimi çıxış edir. Yaylaq və qışlaq həyatının ritmi, təbiət hadisələri ilə insan taleyi arasında qurulan paralellər mifoloji düşüncənin əsas xüsusiyyətlərini xatırladır. Bu xüsusiyyət mifoloji dünyagörüşünə xas olan kosmik harmoniya prinsipinə uyğun gəlir. Mifoloq M.Eliade qeyd edir ki, arxaik cəmiyyətlərdə insan fəaliyyəti kosmik ritmlərlə uyğunlaşdırılır və həyatın bütün mərhələləri mifoloji modellərin təkrarına əsaslanır (Eliade, 1959). "Köç" romanında da bu prinsip aydın şəkildə müşahidə olunur. Əsərdə insan taleyi, təbiət hadisələri və kollektiv həyat ritmi arasında üzvi əlaqə qurulur. Köç prosesi təbiət ritmləri ilə uyğun şəkildə təqdim edilir və bu ritm vasitəsilə kollektiv yaddaşın davamlılığı izlənilir. İnsan nəsilləri dəyişir, lakin həyat ritmi və köç ənənəsi davam edir. Beləliklə, köç arxetipi kollektiv yaddaşın və tarixi davamlılığın simvoluna çevrilir.

Romanın poetik strukturunda diqqəti cəlb edən digər xüsusiyyət folklor motivlərinin geniş şəkildə istifadə olunmasıdır. Əsərdə xalq adət-ənənələri, mərasimlər, köç həyatının müxtəlif elementləri və kollektiv davranış modelləri geniş şəkildə təsvir edilir. Bu elementlər yalnız məişət səhnələri yaratmaq məqsədi daşımır, onlar kollektiv yaddaşın və milli identikliyin bədii ifadəsi kimi çıxış edir. Müqayisəli kontekstdə "Köç" romanının poetik strukturu Azərbaycan epik ənənəsi ilə də səsləşir. Xüsusilə "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanında təsvir olunan köç həyatının ritmi və kollektiv davranış modelləri bu romanda da müəyyən mənada öz əksini tapır. Hər iki mətn üçün xarakterik olan xüsusiyyətlərdən biri insan həyatının təbiət və kosmosla üzvi bağlılığının vurğulanmasıdır. Romanın poetik strukturu göstərir ki, əsərdə köç motivi yalnız sosial hadisə deyil, kollektiv yaddaşın və mədəni identikliyin simvolik ifadəsi kimi çıxış edir. Bu motiv vasitəsilə müəllif xalqın tarix boyu formalaşmış həyat modelini və kollektiv təcrübəsini bədii şəkildə təqdim edir.

Beləliklə, "Köç" romanının poetik strukturu mifoloji və folklor motivlərinin sintezi əsasında qurulmuşdur. Əsərdə köç motivi kollektiv yaddaşın arxetipik modelinə çevrilərək xalqın tarixi təcrübəsini və mədəni identikliyini bədii şəkildə ifadə edir. Bu baxımdan roman Azərbaycan nəsrində arxetipik yaddaşın bədii rekonstruksiyasını əks etdirən mühüm əsərlərdən biri kimi qiymətləndirilə bilər.

Mövlud Süleymanlının "Köç" romanında arxetipik yaddaşın bərpası yalnız mifoloji motivlərin və folklor elementlərinin istifadəsi ilə məhdudlaşmır, bu proses əsərin obrazlar sistemində də aydın şəkildə təzahür edir. Romanda müxtəlif arxetipik modellər– ana, qəhrəman, müdrik qoca və kosmik simvol arxetipləri kollektiv yaddaşın bədii rekonstruksiyasını təmin edən əsas semantik strukturlar kimi çıxış edir.

© This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license

Horizon Multidisciplinary Scientific Journal 2026, Volume 1 (2): page 5-11
DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.19857510

Bu arxetiplər vasitəsilə müəllif xalqın arxaik həyat modelini və mənəvi təcrübəsini bədii şəkildə yenidən canlandırır.

Ana arxetipi. "Köç" romanında ana obrazı yalnız ailə münasibətlərinin daşıyıcısı deyil, həm də kollektiv yaddaşın və mənəvi davamlılığın simvolu kimi təqdim olunur. Ana obrazının funksiyası yalnız bioloji analıqla məhdudlaşmır, ocağın qoruyucusu, tayfanın mənəvi dayağı və nəsillərarası əlaqənin təminatçısı kimi çıxış edir. Romanın bir çox epizodlarında ana obrazı köç həyatının mənəvi mərkəzi kimi təsvir olunur. Köç zamanı ailənin və tayfanın birliyini qoruyan, ocağın sönməməsinə çalışan və nəsil yaddaşını daşıyan məhz ana fiqurudur. Bu xüsusiyyət qədim türk mifologiyasında geniş yayılmış Ana arxetipi ilə səsləşir. Psixoanalitik nəzəriyyəyə görə ana arxetipi yalnız fərdi ana obrazını deyil, həm də həyatın davamlılığını və qoruyucu başlanğıcı ifadə edir. Yunq qeyd edir ki, ana arxetipi kollektiv şüursuzun ən qədim və universal simvollarından biridir və o, həm qoruyucu, həm də həyat verən başlanğıc kimi çıxış edir (Jung, 1969). "Köç" romanında ana obrazının bu xüsusiyyətləri aydın şəkildə müşahidə olunur. Romanın poetikasında ana obrazı ocaq və torpaq simvolikası ilə əlaqələndirilir. Ocaq yalnız ailə məkanını deyil, həm də kollektiv yaddaşın davamlılığını ifadə edir. Ana obrazı vasitəsilə müəllif xalqın mənəvi köklərinin qorunmasını və nəsillərin bir-biri ilə bağlılığını göstərir.

Qəhrəman arxetipi. Romanın əsas semantik strukturlarından biri qəhrəman arxetipidir. Əsərdə qəhrəman obrazı yalnız fərdi taleyin təmsilçisi deyil, kollektiv idealların və mənəvi dəyərlərin daşıyıcısı kimi təqdim olunur. Qəhrəman arxetipi mifoloji və epik ənənədə xüsusi yer tutur. J.Kampbell qəhrəman arxetipini insan mədəniyyətinin universal modeli kimi xarakterizə edərək qeyd edir ki, "qəhrəman obrazı müxtəlif mədəniyyətlərdə fərqli formalarda təzahür etsə də, onun əsas strukturu eynidir: qəhrəman sınaqlardan keçir, öz taleyi ilə üzləşir və nəticədə yeni mənəvi mərhələyə yüksəlir" (Kampbell, 2004). "Köç" romanında qəhrəman obrazı da məhz bu model üzrə qurulmuşdur. Köç həyatının çətinlikləri, təbiət hadisələri ilə mübarizə və sosial münasibətlər qəhrəman obrazının formalaşmasına təsir göstərir. Qəhrəman yalnız fiziki gücü ilə deyil, həm də mənəvi iradəsi və cavabdehlik hissi ilə seçilir. Əsərdə qəhrəmanlıq yalnız fərdi igidlik kimi deyil, həm də kollektiv həyatın qorunması kimi təqdim edilir. Bu xüsusiyyət Azərbaycan epik ənənəsinə də xasdır. Xüsusilə "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanında qəhrəman obrazı tayfanın və elin müdafiəçisi kimi təqdim olunur. "Köç" romanında da qəhrəman arxetipi bu epik ənənə ilə səsləşir.

Müdrik qoca arxetipi. Romanın arxetipik strukturlarından biri də müdrik qoca obrazıdır. Bu obraz mifoloji və folklor ənənəsində kollektiv müdrikliyin və həyat təcrübəsinin simvolu kimi çıxış edir. Müdrik qoca arxetipi müxtəlif mədəniyyətlərdə rast gəlinən universal obrazdır. Psixoanalitik nəzəriyyəyə görə bu arxetip insanın mənəvi inkişaf yolunda istiqamət verən simvolik rəhbər funksiyasını yerinə yetirir. "Köç" romanında bu arxetip müxtəlif obrazlar vasitəsilə təzahür edir. Tayfanın yaşlı nümayəndələri, köç həyatının qaydalarını bilən ağsaqqallar və kollektiv təcrübəni daşıyan qocalar romanda yalnız personaj deyil, həm də

© This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license

Horizon Multidisciplinary Scientific Journal 2026, Volume 1 (2): page 5-11
DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.19857510
kollektiv yaddaşın canlı daşıyıcıları kimi təqdim olunur. Onların sözləri və davranışları nəsillərin həyat təcrübəsinin nəticəsi kimi təqdim edilir.

Bu xüsusiyyət romanın mifopoetik strukturunda xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Çünki, müdrik qoca arxetipi vasitəsilə kollektiv yaddaş nəsildən-nəslə ötürülür və tarixi təcrübə qorunub saxlanılır.

Mövlud Süleymanlının "Köç" romanı yalnız köç həyatının sosial və etnoqrafik təsviri ilə məhdudlaşmır, əsər daha dərin semantik qatlarda kollektiv yaddaşın və milli identikliyin bədii rekonstruksiyasını əks etdirir. Romanda köç motivi xalqın tarixi təcrübəsinin, mənəvi dəyərlərinin və həyat modelinin nəsildən-nəslə ötürülməsini təmin edən mədəni mexanizm kimi təqdim olunur. Əsərdə köç hadisəsi yalnız fiziki məkan dəyişməsi deyil, həm də kollektiv yaddaşın davamlılığını təmin edən simvolik prosesdir. İnsanlar yaylaqdan qışlağa, qışlaqdan yaylağa hərəkət edərkən yalnız məkan deyil, həm də mədəni təcrübə və həyat modeli dəyişmədən qorunur. Bu baxımdan köç həyatının ritmi kollektiv identikliyin formalaşmasında mühüm rol oynayır. Romanın bir çox epizodlarında köç həyatının çətinlikləri və bu həyat tərzinin insan xarakterinə təsiri xüsusi vurğulanır. Müəllif köç həyatının yalnız fiziki sınaqlar deyil, həm də mənəvi sınaqlar olduğunu göstərir. "Köç yolu uzun idi. Bu yol yalnız dağlardan və dərələrdən keçmirdi, insanların taleyindən və yaddaşından da keçirdi" (Süleymanlı, 2007, s.67). Nümunə romanda köç motivinin metaforik məna daşıdığını göstərir. Köç yolu burada yalnız coğrafi məkan deyil, insan həyatının və kollektiv yaddaşın simvolik modelidir. Psixoanalitik kontekstdə köç arxetipi insanın ilkin həyat modelinə qayıdış ideyası ilə bağlıdır. Yunq qeyd edir ki, kollektiv şüursuz insan mədəniyyətinin və sosial davranış modellərinin əsasını təşkil edir və bu modellər müxtəlif mədəniyyətlərdə arxetiplər vasitəsilə təkrar-təkrar meydana çıxır (Yunq, 1969). "Köç" romanında da bu prinsip gözlənilir, daha dəqiqi müşahidə olunur. Əsərdə köç həyatının təsviri yalnız tarixi hadisə kimi deyil, həm də kollektiv şüurun arxaik modellərinin bədii ifadəsi kimi təqdim edilir. Köç həyatının ritmi, təbiət hadisələri və insan taleyi arasında qurulan paralellər mifoloji dünya modelinin əsas xüsusiyyətlərini xatırladır. Romanın poetikasında kollektiv identikliyin formalaşmasında mühüm rol oynayan elementlərdən biri də təbiət təsvirləridir. Təbiət romanda yalnız fon rolunu oynamır, insan həyatının ayrılmaz hissəsi kimi təqdim olunur. "Dağlar, yollar, küləklər köçün yolunu tanıyırdı; sanki hər il eyni taleyi yenidən yaşayırdılar" (Süleymanlı, 2007, s.81). Bədii mətndən alınmış nümunə romanda zaman anlayışının mifoloji model üzrə qurulduğunu göstərir. Təbiət hadisələri və insan həyatı arasında qurulan paralellər kollektiv yaddaşın davamlılığını simvolizə edir. M.Eliade qeyd edir ki, arxaik cəmiyyətlərdə zaman dövri xarakter daşıyır və həyatın bütün mərhələləri ilkin mifoloji modellərin təkrarına əsaslanır (Eliade, 1959). "Köç" romanında köç prosesinin hər il təkrarlanması bu mifoloji zaman modelindəki harmoniyanı ifadə edir. Romanın poetikasında kollektiv identiklik problemi folklor motivləri vasitəsilə də təqdim olunur. Əsərdə xalq mahnıları, mərasimlər və köç həyatına aid müxtəlif adətlər kollektiv yaddaşın daşıyıcıları kimi çıxış edir. Bu xüsusiyyət Azərbaycan epik ənənəsi ilə də səsləşir. Xüsusilə "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanında təsvir olunan köç həyatı və kollektiv davranış

© This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.19857510
modelləri "Köç" romanında müəyyən mənada yenidən bədii interpretasiya olunur. Hər iki mətn üçün xarakterik olan xüsusiyyətlərdən biri insanın təbiət və kosmosla üzvi bağlılığının vurğulanmasıdır. Romanın ideya strukturunda kollektiv yaddaşın bərpası insan və torpaq münasibətləri ilə də əlaqələndirilir. Torpaq romanda yalnız fiziki məkan deyil, həm də tarixi yaddaşın və mənəvi bağlılığın simvolu kimi təqdim olunur. "Köçən yalnız insanlar deyildi; köçən onların xatirələri, dərdləri və ümidləri idi" ((Süleymanlı, 2007, s.67). Bu fikirlər romanda kollektiv yaddaşın insan taleyi ilə üzvi şəkildə bağlı olduğunu göstərir. İnsanlar köç etdikcə yalnız məkan dəyişmir, onların yaddaşı və həyat təcrübəsi də bu proseslə birlikdə hərəkət edir.

Beləliklə, "Köç" romanında köç motivi kollektiv yaddaşın və milli identikliyin simvolik modeli kimi çıxış edir. Əsərdə mifoloji motivlər, folklor elementləri və arxetipik obrazlar vasitəsilə xalqın tarixi təcrübəsi və mənəvi dünyası bədii şəkildə yenidən canlandırılır. Bu baxımdan roman Azərbaycan nəsrində kollektiv yaddaşın və arxetipik düşüncənin bədii interpretasiyasını əks etdirən mühüm ədəbi nümunə kimi qiymətləndirilə bilər.

Nəticə. Mövlud Süleymanlının "Köç" romanı Azərbaycan nəsrində kollektiv yaddaşın və mifopoetik düşüncənin bədii rekonstruksiyasını əks etdirən mühüm əsərlərdən biri kimi diqqəti cəlb edir. Aparılan psixoanalitik və mifopoetik təhlil göstərir ki, romanda təsvir olunan köç prosesi yalnız sosial və etnoqrafik hadisə deyil, xalqın tarixi təcrübəsinin və kollektiv identikliyinin simvolik modeli kimi çıxış edir. Romanın poetik strukturu folklor motivləri, mifoloji simvollar və arxetipik obrazlar sistemi üzərində qurulmuşdur. Əsərdə köç həyatının təsviri vasitəsilə xalqın qədim həyat modeli, təbiət ritmləri ilə bağlı dünya görüşü və kollektiv davranış prinsipləri bədii şəkildə yenidən canlandırılır. Köç motivi burada yalnız məkan dəyişməsi deyil, həm də kollektiv yaddaşın və mədəni təcrübənin nəsildən-nəslə ötürülməsini təmin edən arxetipik mexanizm kimi təqdim olunur.

Romanda ana, qəhrəman və müdrik qoca kimi arxetiplərin bədii təcəssümü kollektiv həyat modelinin əsas semantik strukturlarını təşkil edir. Ana arxetipi həyatın davamlılığını və ocağın qorunmasını, qəhrəman arxetipi kollektiv dəyərlərin müdafiəsini, müdrik qoca arxetipi isə nəsillərin həyat təcrübəsinin və mənəvi müdrikliyin ötürülməsini simvolizə edir. Bu arxetiplər vasitəsilə müəllif xalqın tarixi yaddaşını və mənəvi dünyasını bədii şəkildə təqdim edir. Romanın poetikasında kosmik simvollar və təbiət motivləri də mühüm yer tutur. Dağ, yol, külək, torpaq kimi obrazlar yalnız təsviri element kimi deyil, həm də insan taleyinin və kollektiv həyatın metaforik modeli kimi təqdim edilir. Bu xüsusiyyət mifoloji düşüncənin əsas prinsipləri ilə səsləşir və romanda zamanın dövri xarakter daşımasını göstərir.

Beləliklə, "Köç" romanı Azərbaycan nəsrində arxetipik yaddaşın bədii interpretasiyasını əks etdirən mühüm ədəbi nümunələrdən biridir. Əsərdə mifoloji motivlərin, folklor elementlərinin və arxetipik obrazların istifadəsi milli yaddaşın və kollektiv identikliyin bədii ifadəsinin yeni poetik modelini

© This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license

formalaşdırır. Bu baxımdan roman müasir Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığında mifopoetik düşüncənin və kollektiv yaddaş problemlərinin tədqiqi üçün mühüm material kimi çıxış edir.

ƏDƏBİYYAT

Campbell, J. (2004). Min sifətli qəhrəman. Prinston: Princeton University Press. 416 s.
Eliade, M. (1959). Müqəddəs və profan: Dinin mahiyyəti. Nyu-York: Harcourt Brace. 256 s.
Eliade, M. (1963). Mif və reallıq. Nyu-York: Harper & Row. 204 s.
Kazımov, Q. (2009). Azərbaycan folklorunun poetikası. Bakı: Elm. 312 s.
Propp, V. (1968). Nağılın morfologiyası. Ostin: University of Texas Press. 192 s.
Seyidov, M. (1983). Azərbaycan mifoloji düşüncəsinin qaynaqları. Bakı: Yazıçı. 287 s.
Süleymanlı, M. (2007). Köç. Bakı: Yazıçı. 312 s.
Yunq, K. Q. (1969). Arxetiplər və kollektiv şüursuzluq (2-ci nəşr). Prinston: Princeton University Press. 470 s.
Yusifli, V. (2010). Azərbaycan nəsrinin poetikası. Bakı: Elm və Təhsil. 296 s.
Hashimov Hasangulu, A. (2025). Socio-political reality in historical narratives about the Karabakh khanate. *Revista Universidad y Sociedad*, *17*(4).
Quliyeva, S., & Babazade, Z. (2025). Müasir Qlobal Kontekstdə Azərbaycan Ədəbiyyatinin İnkişafi və Beynəlxalq Ədəbi Təsirlər: Təsirləri Formalaşdiran Amillər. *Journal of Azerbaijan Language and Education Studies*, *2*(3), 184-189.
Veliyev, E. (2025). Mədəniyyət və dilin müasir dövrdəki inkişafı və qarşılıqlı təsiri. *Global Spectrum of Research and Humanities*, *2*(3), 74-79.

ABSTRACT

Reconstruction of Archetypal Memory in Movlud Suleymanli's 'Migration' Novel"

Ali Hashimov
Nakhchivan State University

This article is devoted to the topic "Reconstruction of Archetypal Memory in Movlud Suleymanli's 'Migration' Novel". The main objective of the study is to identify the archetypal structures of collective memory in the novel and to analyze mythological motifs and images within psychoanalytic and mythopoetic frameworks. The research employs comparative-historical, psychoanalytic, and mythopoetic methods of analysis. The findings reveal that the motif of migration in the novel functions not only as a social and ethnographic phenomenon but also as a symbolic model of collective memory and national identity. The poetic structure of the work is organized according to a mythological worldview, where cyclical time, nature, and human relationships are presented within an archetypal system. Furthermore, archetypes such as the mother, the hero, and the wise elder are identified as key semantic carriers of collective memory. As a result, the novel is evaluated as a significant example reflecting the artistic reconstruction of archetypal memory in Azerbaijani prose

Keywords: *Archetypal memory; collective memory; mythopoetic thinking; migration motif; Azerbaijani prose*

© This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license